

Pokračovanie románu
Chlapec v pásikavom pyžame

„Jeden z najlepších
spisovateľov svojej
generácie.“

The Observer

Všetky temné miesta

JOHN BOYNE

VŠETKY
TEMNÉ
MIESTA

JOHN BOYNE

VŠETKY
TEMNÉ
MIESTA

Z angličtiny preložila
ALENA REDLINGEROVÁ

slovaart

Copyright © John Boyne 2022
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2023
Translation © Alena Redlingerová 2023
Jacket design by Marianne Issa El Khoury/TW
Imagery © Getty Images and Alamy

ISBN 978-80-556-5690-8

Tento projekt z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Venujem Markusovi Zusakovi

PRVÁ ČASŤ

Diablova dcéra

LONDÝN 2022/PARÍŽ 1946

Ak každý človek nesie vinu za všetko dobré, čo nevykonal, ako tvrdil Voltaire, ja som celý život presviedčala sama seba, že som neurobila nič zlé. Bol to pohodlný spôsob ako prežiť desaťročia v dobrovoľnom vyhnanstve z minulosti, považovať sa za obeť historickej amnézie, zbavenej spoluúčasti a viny.

Môj posledný príbeh sa však začína aj končí obyčajným orezávačom. Vtedy sa mi pokazil, a keďže ho mám rada poruke v kuchynskej zásuvke, vybrala som sa do najbližšieho železiarstva kúpiť nový. Po návrate domov ma čakal list od realitného agenta – taký istý dostali všetci obyvatelia Winterville Court –, v ktorom nás zdvorilo informoval, že byt o poschodie nižšie je na predaj. Predtým tam asi tridsať rokov býval pán Richardson, no tesne pred Vianocami zomrel a odvtedy bol byt prázdny. Jeho dcéra logopédka žila v New Yorku, a ako som vedela, nechystala sa vrátiť do Londýna, musela som sa teda vyrovnáť so skutočnosťou, že zakrátko sa na chodbe nevyhnem stretnutiu s neznámou osobou, ba možno budem nútená predstierať záujem o jej život a prezradiť čo-to o sebe.

S pánom Richardsonom sme mali ideálny susedský vzťah – od roku dvetisícosem sme si nepovedali ani slovo. Spočiatku sme spolu vychádzali dobre, občas zašiel na partiu šachu s mojím nebohým manželom Edgarom, no napriek tomu ma stále oslovoval pani Fernsbyová a ja jeho pán Richardson. Naposledy som prekročila prah jeho bytu štyri mesiace po Edgarovej smrti, vtedy ma pozval na večeru, a keď som neodmietla, začal mi robiť lúboštné návrhy, tie

som odmietla. Pán Richardson to niesol ťažko, a tak sa z nás stali skoro cudzí ľudia, hoci sme bývali v jednom dome.

Hovoriť o mojom obydlí v Mayfair ako o byte je ako označiť hrad Windsor za kráľovnin víkendový domček. Každý byt v našom dome – jeden na prízemí a po dva na obidvoch poschodiach – zaberá stoštyridsať metrov štvorcových najlukratívnejšej londýnskej nehnuteľnosti; tri spálne, dve a pol kúpeľne aj výhľad na Hyde Park zvyšujú ich hodnotu a zo spoľahlivého zdroja viem, že cena jedného sa pohybuje medzi dvoma až tromi miliónmi libier. Edgar pár rokov po svadbe nečakane zdedil nezanedbateľnú sumu po bezdetnej tete, a hoci by sa radšej presťahoval do pokojnejšej štvrti mimo centra Londýna, ja som na základe vlastného prieskumu nielenže túžila bývať v Mayfair, ale vyhladla som si práve tento dom, ak sa naskytne príležitosť. Vtedy to bol iba sen, no jedného dňa zasiahla vyššia moc, teta Belinda zomrela a všetko sa zmenilo. Vždy som sa chystala Edgarovi vysvetliť, prečo som zvolila Winterville Court, dodnes neviem, prečo som mlčala, a teraz to ľutujem.

Manžel mal veľmi rád deti, no ja som súhlasila iba s jedným a v roku tisícdeväťstošesťdesiatjeden som porodila syna Cadena. V poslednom čase, keď cena môjho bytu stúpila, Caden začal naliehať, aby som ho predala a kúpila si menší v lacnejšej štvrti; podľa mňa má strach, že budem žiť do stovky, a rád by si užil dedičstvo, kým je ešte mladý. Má za sebou tri manželstvá a teraz je zasnúbený štvrtýkrát; už sa nesnažím zoznamovať so ženami v jeho živote. Presvedčila som sa, že len čo niektorú lepšie spoznám, Caden ju pošle kadeľahšie a vymení ju za nový model, človek potrebuje čas, kým si na niekoho zvykne – ako na novú práčku či televízor. Rovnako bezohľadne sa v detstve správal ku kamarátom. Hoci spolu pravidelne telefonujeme a raz za dva týždne ku mne chodí na večeru, náš vzťah je zložitý, sčasti narušený mojou dlhodobou neprítomnosťou, keď mal deväť rokov. Popravde, necítim sa najlepší v prítomnosti detí, najmä malých chlapcov.

Pokiaľ išlo o nového suseda, netrápila ma prípadná hlučnosť – byty sú dobre izolované, aj keď sa nájdu slabšie miesta, no časom som si zvykla na zvláštne zvuky, čo ku mne doliehali cez strop pána Richardsona –, len sa mi nepáčil rušivý zásah do môjho usporiadaného sveta. Dúfala som, že príde niekto, kto sa nebude zaujímať o ženu, čo býva nad ním. Možno starší invalid, ktorý len zriedka vychádza z domu a každé ráno k nemu dochádza opatrovateľka. Alebo mladá úradníčka, ktorá vždy v piatok popoludní odcestuje do víkendového domčeka, vráti sa v nedeľu neskoro večer a cez týždeň bude v kancelárii či vo fitnes centre. V dome sa rozchýrilo, že o voľný byt sa zaujíma známy popový muzikant z osemdesiatych rokov, vraj tu chce stráviť dôchodok, no z toho, našťastie, zišlo.

Spoznať záclony som hodnotila každého prípadného suseda, ktorého priviedol na prehliadku realitný agent. Boli medzi nimi sľubní manželia, čerství sedemdesiatnici, rozprávali potichu, držali sa za ruky a chceli vedieť, či je v dome dovolené chovať domáce zvieratá – načúvala som na schodisku –, a keď dostali zápornú odpoveď, neskrývali sklamanie. Dvojica asi tridsaťročných homosexuálov, súdiac podľa ich oblečenia a neupraveného zovňajšku museli byť rozprávkovo bohatí, vyhlásila, že byt je pre nich primálny, vraj sa nevedia stotožniť s jeho „príbehom“. Nenápadná mladá žena neprezradila svoje úmysly, len poznamenala, že vysoké stropy by sa určite páčili Stevenovi. Prirodzene, dúfala som, že novými susedmi sa stanú gejovia – dá sa s nimi vychádzať a je len malá šanca, že sa budú rozmnožovať –, no ukázalo sa, že prejavili najmenší záujem.

Po niekoľkých týždňoch realitný agent prestal vodiť záujemcov na prehliadky, inzerát zmizol z internetu, a tak som sa dovtípila, že byt je predaný. Či sa mi to páčilo alebo nie, uvedomila som si, že jedného dňa pred domom zastaví sťahovacie auto, niekto – možno viacerí – strčí kľúč do zámky a obsadí byt na prízemí.

Desila som sa tej chvíle.

2

S matkou sme ušli z Nemecka začiatkom roka tisícdeväťstoštyridsaťšesť, len pár mesiacov po skončení vojny sme odcestovali vlakom z toho, čo zostalo z Berlína, do toho, čo zostalo z Paríža. Mala som pätnásť, o živote som nevedela dokopy nič a stále som nemohla uveriť, že mocnosti Osi utrpeli porážku. Otec hovorieval o genetickej nadradenosti našej rasy a mimoriadnych schopnostiach Führera ako vojenského stratéga s takou istotou, že o víťazstve nebolo pochyb. A predsa sme prehrali.

Tisícikiletrová cesta naprieč Európou nás veru nenaplnila optimizmom, pokiaľ išlo o budúcnosť. Mestá, cez ktoré sme prechádzali, boli zničené a na tvárach ľudí na staniaciach či vo vagónoch sa nezračila radosť z konca vojny, ale hlboké jazvy utrpenia. Všade prevládal pocit vyčerpanosti, každý si uvedomil, že Európa už nebude taká ako v tridsiatom ôsmom, že ju treba vybudovať od základov rovnako ako ducha jej obyvateľov.

Z môjho rodného mesta zostali iba trosky, o ktoré sa podelili naši štyria dobyvatelia. S matkou sme sa skrývali v pivniciach domov, čo ešte stáli, až kým nám pravoverní nezaobstarali falošné doklady, aby sme mohli bezpečne odcestovať z Nemecka. V pasoch sme mali priezvisko Guéymardová, dlho som nacvičovala výslovnosť, aby znela čo najautentickejšie, a kým matka začala používať krstné meno Nathalie – tak sa volala moja stará mama – ja som bola naďalej Gretel.

Dennodenne vychádzali najavo nové podrobnosti o tom, čo sa dialo v táboroch, otcovo meno sa stalo synonymom

najohavnejších zločinov. Hoci nikto nenaznačoval, že sme vinné ako on, matka bola presvedčená, že vzdať sa úradom by pre nás malo katastrofálne následky. Súhlasila som, aj ja som sa bála, hoci ma šokovala predstava, že by ma niekto mohol obviňovať zo spoluúčasti na takých hrôzach. Pravda, od desiatich rokov som bola členkou Jungmädelbund ako takmer všetky dievčatá v Nemecku. Koniec koncov, bolo to povinné rovnako ako členstvo v Deutsches Jungvolk pre desaťročných chlapcov. Športovanie s kamarátkami ma bavilo viac ako štúdium straníckej ideológie. A potom, za plotom na tom hroznom mieste som bola iba raz, otec ma tam vzal, aby som ho videla pri práci. Nahovárala som si, že okrem toho dňa som bola mimo diania a mám čisté svedomie, hoci už vtedy vo mne klíčili pochybnosti.

Keď náš vlak dorazil do Francúzska, dostala som strach, že nás prezradí nemecký prízvuk. Nedávno oslobodení Parížania, vravela som si, zahanbení rýchlou kapituláciou v tisícdeväťstoštyridsiatom, zaútočia na každého, kto rozpráva ako my. Moje obavy sa potvrdili, keď nám v piatich penziónoch zabuchli dvere pred nosom; až na Place Vendôme sa nad nami zľutovala jedna žena, dala nám adresu, kde vraj nekľadú žiadne otázky, a tak sme našli ubytovanie. Keby nebolo jej, skončili by sme ako najbohatšie bezdomovkyne na ulici.

Prenajali sme si izbu na východnom konci Île de la Cité, spočiatku som sa najradšej zdržiavala blízko domu, nanajvýš som merala krátku vzdialenosť medzi mostami Pont de Sully a Pont Neuf tam a nazad v nekonečných slučkách, lebo som si netrúfla prejsť na druhú stranu do neznáma. Občas som si spomenula na brata, stále chcel niečo objasňovať, určite by sa mu páčilo bludisko neznámych ulíc, ale spomienku som rýchlo odohnala ako vždy.

Až po dvoch mesiacoch som nabrala odvalu zísť do Luxemburskej záhrady, v zálahe sviežej zelene som mala pocit, že som zablúdila do raja. Aký rozdiel, pomyslela som si, oproti

tomu hroznému miestu, kde na nás dýchala iba prázdnota a chlad. Opájala som sa vôňami života, zatiaľ čo tam ma zadúšal pach smrti. Kráčala som ako omámená od paláca k Medicejskej fontáne a ďalej k jazierku, od ktorého som sa odvrátila, len čo som zbadala skupinku malých chlapcov, púšťali si drevené lodky a tie, poháňané miernym vetrikom, plávali k ich kamarátom na druhom brehu. Smiech a džavot detí na mňa pôsobili dráždivo po tichej hrôze, ktorej som privykla, stále som nechápala, ako môže jeden svetadiel naraz hostiť toľkú krásu a ohavnosť.

Raz popoludní som sedela v tieni na lavičke blízko lop-tárne, premohol ma žiaľ aj pocit viny, po lícach mi tiekli slzy. Pristúpil ku mne asi o dva roky starší pekný chlapec a s ustarosteným výrazom na tvári sa spýtal, čo sa mi stalo. Pozrela som naňho, a odrazu som zatúžila po jeho objatí, položiť mu hlavu na plece, ale keď som prehovorila, nevdo-jak som sa vrátila k nemeckému prízvuku, vtedy cúvol, vrhol na mňa pohľadavý pohľad, napľul mi do tváre s hnevom, ktorý cítil voči takým ako ja, a odišiel. Moju túžbu to však nezmenšilo, skôr naopak. Utrela som si slzy, rozbehla som sa za ním, schmatla som ho za ruku a nástojila, aby ma od-viedol medzi stromy a robil si so mnou, čo chce.

„Môžeš mi aj ublížiť,“ zašepkala som a zatvorila oči v očá-kávaní, že mi vylepí facku, udrie ma pästou do brucha ale-bo mi zlomí nos.

„Prečo to chceš?“ spýtal sa, prezrádzajúc nevinnosť, kto-rá odporovala jeho príťažlivému zovňajšku.

„Aby som vedela, že žijem.“

Zdal sa vzrušený aj znechutený, rýchlo sa rozhladol oko-lo seba, či nás niekto nepozoruje, a potom pozrel smerom k lesíku, kam som ukazovala. Oblizol si pery, zadíval sa mi na prsia, ale keď som ho vzala za ruku, môj dotyk ho ura-zil, odtiahol sa, nazval ma kurvou, *une putain*, rozbehol sa a zakrátko sa mi stratil z dohľadu na rue Guynemer.

Za pekného počasia som sa od skorého rána túlala po uliciach a do nášho skromného príbytku som sa vracala, až keď som mala istotu, že matka je priveľmi opitá, aby sa spýtala, čo som robila. Pomaly strácala eleganciu, akou sa vyznačovala v prvej polovici svojho života, no ešte vždy bola pekná, preto mi napadlo, či nehľadá nového manžela, niekoho, kto sa o nás postará, ale nezdalo sa, že túži po spoločnosti či po láske, chcela byť sama so svojimi myšlienkami, keď chodila z baru do baru. Bola tichá pijanka. Sedávala v tmavých kútoch pri fľaši vína, zoškrabovala neviditeľné škvrny z drevených stolov a dávala si pozor, aby nevyvolala scénu, po ktorej by ju vyhodili na ulicu. Naše cesty sa raz skrížili, nad Boulonským lesíkom práve zapadalo slnko, zamierila ku mne neistým krokom, chytila ma za ruku a spýtala sa, koľko je hodín. Vôbec si neuvedomila, že oslovila vlastnú dcéru. Keď som odpovedala, s úľavou sa usmiala – stmievalo sa, ale bary zostali ešte dlho otvorené – a pokračovala v ceste za žiarivými lákavými svetlami na Île. Keby som zmizla, uvažovala som vtedy, zabudla by, že existujem?

Spali sme v jednej posteli, protivilo sa mi zobúdať sa vedľa nej, jej dych otrávený pachom alkoholu. Najprv otvorila oči, posadila sa, chvíľku bola zmätená, no vzápätí ožili spomienky, a tak znova zažmurila oči a pokúsila sa o návrat do milosrdného zabudnutia. Keď konečne vzala na vedomie zlomyseľné denné svetlo, vymotala sa z postele, opláchla sa v umývadle, obliekla sa a vyrazila von, pripravená zopakovať každú chvíľu včerajška aj dní predtým.

Všetky naše peniaze a cennosti držala v starom vaku vzadu v skrini, ja som sa len bezmocne prizerala, ako ich ubúda. Neboli sme na tom zle – pravoverní sa o nás postarali –, ale matka odmietala investovať do lepšieho bývania, vždy pokrútila hlavou, keď som navrhla, aby sme si prenajali malý byt v lacnejšej štvrti. Zdalo sa mi, že má jediný životný cieľ, zapíť nočné mory, vystačila si s posteľou a fľašou,

na ničom inom jej nezáležalo. Nemala nič spoločné so ženou, s ktorou som strávila detstvo, s krásnou manželkou, čo hrala svoju rolu ako filmová hviezda, vždy s najmódnejším účesom, v najelegantnejších róbach.

Tie ženy nemohli byť odlišnejšie a jedna by nenávidela druhú.

3

Každý utorok ráno prejdem cez chodbu, aby som navštívila Heidi Hargravovú v byte číslo tri. Koncom roka bude mať šesťdesiatdeväť rokov, presne na Sviatok nepoškvrneného počatia Panny Márie, čo je trochu irónia, keďže nikdy nepoznala svojich biologických rodičov, hneď po narodení ju adoptovali. Heidi ako jediná prežila vo Winterville Court celý život, priniesli ju sem rovno z pôrodnice a v detstve sa hrávala v Hyde Parku. V tínedžerskom veku otehotnela, nikdy sa nevydala a po smrti adoptívnych rodičov zdedila byt.

Aj keď je o dvadsaťtri rokov mladšia než ja, telesne aj duševne je menej aktívna. Tri desaťročia sa pravidelne zúčastňovala na londýnskom maratóne, ale bola nútená skončiť pre plantárnu fascitídu ľavého chodidla, na noc si musí dávať dlahu a dostáva injekcie kortikosteroidov. Pre takú športovkyňu to musel byť veľký úder, ktovie, či neprispel k postupnému úpadku jej duševných schopností, veď kedysi bola vážená očná lekárka plná života, ale teraz v rozhovore často stráca niť. Nejde o demenciu ani o Alzheimerovu chorobu, vďaka bohu, len občas býva duchom neprítomná, zabúda, o čom sme sa rozprávali, pletie si mená a miesta alebo náhle svojvoľne mení tému.

V to ráno som ju zastihla zahĺbenú do starých fotoalbumov a dúfala som, že nebudem nútená prezerat' si ich spolu s ňou. Sama albumy nemám a nikdy som celkom nepochopila, prečo by som si mala zapratať domácnosť rodinnými portrétmi. Mám vystavené iba dve fotografie, našu svadobnú v striebornom ráme a Cadenovu z promócie.

Mimochodom, netreba za tým hľadať sentimentálne dôvody, jednoducho sa to odo mňa očakáva.

Celkom vzadu na polici v skrini mám schovanú starožitnú šperkovnicu, kúpila som ju v stánku na Montparnasse v štyridsiatom šiestom, je z hruškového dreva s mosadzným kovaním, na prednej strane má fungujúcu zámku na kľúčik. Vnútri držím jednu jedinú fotografiu, a hoci som sa na ňu neodvážila pozrieť viac než sedemdesiat rokov, stále ju mám v živej pamäti. Som na nej ja ako dvanásťročná. Dívam sa rovno na fotografa s koketným výrazom na tvári, pretože za aparátom stojí Kurt s prstom na spúšti a sústredene na mňa hľadí, zatiaľ čo ja sa pokúšam nedať najavo, čo k nemu cítim. Stojí vzpriamený ako svieca, som očarená jeho štíhlou svalnatou postavou v uniforme, svetlými vlasmi a bledomodrými očami. Tuším jeho opatrný záujem a zúfalo sa ho snažím udržať.

„Vidíš toho muža, Gretel?“ spýtala sa Heidi a ukázala na inteligentne vyzerajúceho chlapíka, stál na pláži s rukami v bok a fajkou v ústach. „Volal sa Billy Sprat, bol tanečník a ruský špión.“

„Skutočne?“ Naliala som čaj a rozmýšľala, či zase nejde o výplod jej fantázie – možno večer pozerala starý film o Jamesovi Bondovi a má hlavu plnú špiónov –, no podľa obdobia, z ktorého pochádzala fotografia, to mohla byť pravda. Vtedy sa po Anglicku potulovalo dosť ruských špiónov.

„Billy bol priateľ môjho otca, zistili, že odovzdáva KGB tajné informácie,“ dodala Heidi. „Bezpečnostné služby sa ho chystali zatknúť, ale dozvedel sa, že ho odhalili, a v noci ušiel do Moskvy. Vzrušujúce, nemyslíš?“

„Ó áno,“ prisvedčila som. „Veľmi.“

„Mali trvať na tom, aby sa vrátil a postavil pred súd. Nič ma nerozčuľuje viac ako vinníci, čo uniknú spravodlivosti.“

Mlčky som pozrela na hodiny nad kozubom a drobné porcelánové figúrky vedľa nich, Heidin poklad.

„Sympatizovala si niekedy s Rusmi?“ spýtala sa a odpila si z kávy. „V šesťdesiatych rokoch som si myslela, že ich rovnostárska filozofia má niečo do seba. No keď sa začali vyhrážať jadrovými zbraňami, stratila som záujem. Nikto nestojí o ďalšiu vojnu, však?“

„Do politiky sa nemiešam,“ odpovedala som a podala som jej dve teplé buchtičky natreté maslom. „Videla som, čo robí s ľuďmi.“

„Pravdaže, vtedy si už bola nažive.“

„V šesťdesiatych rokoch? Samozrejme, Heidi, aj ty.“

„Nie, predtým. Cez vojnu. Ako sa volá...“

„Druhá svetová.“

„Správne.“

„Áno,“ povedala som. Hovorili sme o tom veľa rás, ale málokedy som zašla do väčších podrobností o svojej minulosti, a ak som už musela, vymyslela som si ich. „Bola som dieťa.“

Heidi odložila album a obrátila sa ku mne so šibalským výrazom v očiach. „Vieš niečo nové o susedoch zdola?“ spýtala sa.

Pokrútila som hlavou. V takých chvíľach som bola rada, že často strieda témy rozhovoru. „Zatiaľ nie,“ povedala som a utrela si obrúskom ústa. „Na južnom fronte nič nové.“

„Hádám sa sem nenastahujú farební,“ zamračila sa Heidi. Jej čoraz popletenejšia myseľ mala jednu nepríjemnú stránku – používala slová a frázy, ktoré sa už nepovažujú za vhodné a predtým by ich nikdy nevy pustila z úst. Mám podozrenie, že pomaly degenerujúci mozog sa vracia k jazyku jej mladosti. Je to naozaj zvláštne – rozpráva mi historiky plné podrobností z detstva, ale keby som sa spýtala, čo sa stalo minulú stredu medzi šiestou a deviatou, pamäť jej zastrie nepreniknuteľná hmla.

„Môže to byť ktokoľvek,“ odpovedala som. „Ale to sa dozvieme, až keď tu bude.“

„Roky tam býval príjemný muž,“ ožila Heidi. „Historik. Prednášal na Londýnskej univerzite.“